

Örgryte fattigfriskola

April 2025

Örgryte fattigfriskola syns bland träden uppe på höjden till vänster. I mitten [Örgryte gamla kyrka](#). Målning från 1811. Bild: Målning av Justus Fredrik Weinberg. Från Göteborgs stadsmuseums samlingar. Public Domain.

Örgryte fattigfriskola, [Underås.fattigfriskola](#)^[1] eller [Underåsskolan](#)^[2], var en skola i [Örgryte](#), vilken inrättades någon gång under åren 1795–1805 och fanns kvar till 1880-talet. Skolan, som gav fri undervisning åt fattiga barn, var belägen i närheten av [Örgryte gamla kyrka](#). Den revs när järnvägen drogs fram och ersattes av [Böskolan](#), vilken invigdes år 1888.

Historik

Örgrytes första skola inrättades på [Underås](#) i form av en fattigfriskola.^[3] Årtalet för skolans etablerande varierar mellan 1795 och 1805; det finns stora luckor i sockenstämmoprotokollen mellan 1790 och 1811, varför årtalet inte har kunnat fastställas. I mitten av år 1799 hade kyrkoherden i [Örgryte församling](#), [Magnus Roempke](#), ett upprop i [Göteborgs Tidningar](#) om hjälp till att starta en skola för 30 fattiga barn i församlingen. Då [superkargören Hans Kopman](#) avled år 1799 på [Skårs gård](#) donerade änkan Katarina 500 [riksdaler](#) till skolan. I en rapport från kyrkoherde Roempke till [domkapitlet](#) år 1802 omnämns "Fattig-Fri-Scholan uti Örgryte".^[4] I

sockenstämmoprotokollet den 5 mars 1824 omnämns skolan som sockenskolan istället för fattigfriskolan.^[5]

Redan den 1 augusti 1793 hade [Mariebergs fattigfriskola](#) stiftats i Örgrytes [annexförsamling Marieberg](#) på initiativ av Magnus Roempke, för att ge fri undervisning åt fattiga barn. Den inrättades efter mönster av [Willinska fattigfriskolan](#) på [Stampen](#), vilken grundats år 1767 av [Johan Willin](#).^[6]

Skolbyggnaden

Ett av rummen i skolan användes som [fattigstuga](#). Byggnaden hade tidigare varit [tingshus](#) i [Landvetter](#), men flyttades och uppfördes på en tomt som skänkts av fru Santesson på Underås. Skolan var belägen på andra sidan vägen, snett emot Örgryte gamla kyrka och revs på 1880-talet, då [järnvägen](#) drogs fram. Den stora skolsalen rymde ett hundratal barn och i den mindre skolsalen inrättades en [syskola](#) för flickor, vilken var länets första slöjdskola.^[3] Pojkarna fick varannan vecka [träslöjdsundervisning](#) i Silvanderska slöjdskolan i [Krokslätt](#).^[7] Skolan byggdes till år 1834, varvid slöjdsalen tillkom.^[3] Mark till tillbyggnaden skänktes av kapten Gjers på [Överås](#).^[8] Skolan kunde då ta emot ett 80-tal elever.^[8] Enligt ett protokoll från år 1807 var fattigstugan i det nya skolhuset avsedd för två och högst fyra intagna.^[5]

Lärare och undervisning

Den förste skolmästaren var Lorentz Berg. Efter tio år blev Berg [klockare](#) år 1815 och kombinerade den tjänsten med tjänsten som lärare. Lorentz Berg avled i november 1823 och efterträddes som skolmästare av Sven Holm i maj 1824, som även blev klockare i juli 1825. Sven Holm efterträddes som skollärare av sonen Johan Gabriel år 1864. Syskolan leddes av ”Mamsel Fiken”, Sven Holms dotter Sofie, som var småskollärlarinna.^{[3][9][10][11][12][13]} Sven Holm avled i december 1875.^[14] Sven Holm hade år 1870 ansökt om att bli entledigad från [organisttjänsten](#) och efterträts av Johan Gabriel Holm, som även blev klockare efter faderns död.^{[11][15]}

År 1814 hade skolan 35 barn i åldern 7–13 år, uppdelade i fyra klasser eller läxlag.^[9] Enligt skolans nya instruktion år 1832 skulle barnen ha fyllt sju år för att få börja skolan och de fick inte gå där längre än tre år.^[16]

I början undervisades barnen direkt av läraren, varför antalet elever inte skulle överstiga 30.^[17] Då antalet barn ökade, övergick skolan till [växelundervisning](#) år 1830.^{[17][16]} Sven Holm lärde sig det nya undervisningssättet genom att studera det på [Prins Oscars skola](#) i Göteborg, där växelundervisning införts år 1820. Han tog då med sig några av de äldre eleverna för att de skulle lära sig metoden.^[16] Växelundervisningen kvarstod drygt trettio år, tills statsmakterna påbjöd andra undervisningsformer.^[17] På 1870-talet delades undervisningen, så att hälften av barnen undervisades på förmiddagen och den andra hälften på eftermiddagen.^[14]

Rivning och nytt skolhus

Skolbyggnaden revs efter augusti 1886.^[18] Uppgifterna om skolbyggnaden efter rivningen går isär. Enligt [Fritz Stenström](#) flyttades den till [Kungsbacka](#) som magasin^[3], medan delar av virket enligt

andra uppgifter ingår i [Kallebäcks skola](#)^[17]. Socknen fick av järnvägsbolaget en ersättning på 4 000 kronor för den rivna skolan.^[19]

Den 6 augusti 1886 hölls i Örgryte kyrkostämma för att fatta beslut om anskaffande av plats till nytt skolhus.^[20] Första alternativet var en tomt på Örgryte Stom, vilken ägdes av Leopold Abrahamsson på [Jacobsdal](#), men denne ville inte sälja. Kapten Berggren på [Bö](#) erbjöd sig i oktober 1887 att sälja en tomt mellan tomten för den [nya kyrkan](#) och [Danska vägen](#). Priset var 10 000 kronor, samt att ett torp på platsen skulle lösas för 3 000 kronor. Torpet kom att bli bostad åt en lärarinna och en vaktmästare på skolan. Böskolan stod klar till höstterminen 1888.^[21]

Läs hela artikeln om Örgryte fattigfriskola på [Wikipedia](#).

Text: Artikeln [Örgryte fattigfriskola](#) på Wikipedia, licensierad enligt [Creative Commons Erkännande-dela-lik 4.0 Unported](#)